

Κατωτέρω σημειοῦμεν σημειᾶ τινα, τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην πρέπει ὅπως δῆποτε νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἔκδοσιν βυζαντινῶν κειμένων, βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ἐκδοθέντος 1ου τόμου καὶ τὰ ὅποια ἴσως ἐν τέλει τῆς τριτόμου ἐκδόσεως θὰ λάβωσι πλήρη ἀπάντησιν :

1) Τὰ κείμενα τῶν ὀμιλιῶν εἰς πολλὰ σημειᾶ παρέχουν χρήσιμους πληροφορίας διὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου βίου τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς ταύτης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Φιλαγάθου. Θὰ ἦτο χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητον, νὰ ὑπάρξῃ τοῦλάχιστον ἐν τέλει τῆς ὅλης ἐκδόσεως παραπεμπτικὴ ἀπλὴ ὑπόμνησις τῶν χωρίων τούτων δι' ἐν ἑκαστον σημεῖον τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου, εἰς τὸ ὅποιον ἀναφέρονται.

2) Αἱ ὀμιλίαι περιέχουν ἐνίοτε ἀξιοσημειώτους ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν ἢ τὴν χρῆσιν ἢ καὶ τὴν σπάνιν λέξεις καὶ φράσεις, γεγονὸς τὸ ὅποιον θὰ πρέπη νὰ σημειωθῇ τοῦλάχιστον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ λεξικὸν Liddel - Scott - Jones.

3) Αἱ ὀμιλίαι ἐγράφησαν καὶ ἀπηγγέλθησαν εἰς ἑορτάς, κινήτας ἢ ἀκινήτους, ὡς καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις, ἀλλὰ πολλαὶ τούτων περιέχουν ἴσως ὀλίγα, ἀλλὰ πάντως ἄξια σημειώσεως ἀγιογραφικὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια ὁ ἐκδότης ὀφείλει νὰ σημειώσῃ παραπέμπων βεβαίως καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ F. Halkin, *Bibliotheca Hagiographica Graeca*.

Πιστεύομεν ὅτι τὰ ἐν τέλει τοῦ ὅλου ἔργου εὐρετήρια καὶ τὰ ἐν παραρτήματι πραγματικὰ σχόλια θὰ ἱκανοποιήσωσι καὶ τὰ desiderata—ἀνεγράψαμεν μόνον ἓνα τούτων—τῶν ἐρευνητῶν, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς ὑψηλῆς στάθμης ἐπιστημονικῆς μεθόδου καὶ γνώσεων, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει ἔμφανως ὁ πρὸ ἡμῶν πρῶτος τόμος τῶν Ὀμιλιῶν τοῦ Φιλαγάθου Κεραμέως. Συγχαίρομεν εἰλικρινῶς τὸν ἐκδότην κατανοοῦντες ἰδίᾳ τὸ μέγεθος τοῦ κόπου, τὸν ὅποιον κατέβαλε καὶ εὐχόμεθα ὅπως ταχέως ὀλοκληρωθῇ ἢ προσπάθεια αὐτοῦ διὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ τῶν δύο ἐπομένων τόμων. Τότε θὰ ἔχη τὴν ἱκανοποίησιν ὁ κ. G. Rossi Taibbi ὅτι ἔχει διαφωτίσει κατὰ τὸ δυνατόν πλήρως τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον ἐνὸς ἐργάτου τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν χῶρον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΛΑΜΨΙΔΗΣ

* *

BIZANTION NEA HELLAS (Universidad de Chile. Facultad de Filosofía y Educación. Centro de Estudios Bizantinos y Neohelénicos) Editorial Universitaria, Santiago, Chile, 1970, σ. 154.

Ὁ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὐδοκίμως δρῶν ὡς καθηγητῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Σαντιάγο τῆς Χιλῆς διαπρεπῆς Ἑλληὴν φιλόλογος κ. Φώτιος Μαλλέρος ἔσχε τὴν φαινήν ιδέαν νὰ πρωτοστατήσῃ εἰς τὴν ἴδρυσιν Κέντρου Βυζαντινῶν καὶ

Νεοελληνικῶν Σπουδῶν: Centro de Estudios Bizantinos y Neohelénicos. Τὸ ἀπεφάσισεν, ἠγωνίσθη καὶ τὸ ἐπέτυχε. Τὸ Κέντρον ἰδρύθη τὸ 1967. Ἦλθε νὰ συνεχίσῃ, ἐπὶ πανεπιστημιακοῦ πλέον ἐπιπέδου, μίαν ἄλλην ἐλληνικὴν δραστηριότητα ἀξίαν ὑψηλῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν ἐξεδήλωσαν ἐκεῖ τὸ 1961 οἱ ὑψηλόφρονες Ἕλληνες ἀδελφοὶ Γεώργιος καὶ Γαβριὴλ Μουστάκης, ἐκ τῶν ἐξεχουσῶν προσωπικοτήτων τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς διασπορᾶς. Οἱ φιλογενεῖς οὗτοι συμπατριῶται κατέβαλαν τὴν ἀπαιτηθεῖσαν δαπάνην πρὸς ἴδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Περιπτέρου, λαμπροῦ κέντρου πνευματικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Χιλῆς καὶ τοῦ καθόλου ἑλληνισμοῦ τῆς Λατινικῆς Ἀμερικῆς.

Ἡ ἴδρυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Περιπτέρου ἐξέκκυσε τὸν κοχλάζοντα ἐνθουσιασμόν τοῦ κ. Φωτίου Μαλλέρου, ὁ ὁποῖος εἶχε τῶρα πλέον μίαν λαμπρὰν ἀφετηρίαν ἐξορμήσεως. Ὁ Ἕλλην καθηγητῆς ἐπεσκέφθη ἐπικειλημένως τὰς Ἀθήνας, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ πανεπιστήμια καὶ κατῴρωσεν ἐντὸς βραχείου χρόνου νὰ ἰδρυθῆ εἰς τὴν Χιλὴν λαμπρὰ εἰδικὴ βιβλιοθήκη, ἀνταποκρινομένη πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν καὶ ἰδίως τοῦ βυζαντινοῦ καὶ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ Χιλιανὸν Πανεπιστήμιον τοῦ Σαντιάγο ἐξεδήλωσε τὸ πρῶτον τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τὸ 1949, διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ κ. Μαλλέρου ὡς καθηγητοῦ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας. Διὰ τῆς ἀκαμάτου δραστηριότητος τοῦ κ. συναδέλφου ἠυξήθη τὸ ἐνδιαφέρον περὶ τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν ἐν Χιλῇ, εἰς διάφορα δὲ πανεπιστήμια καὶ πνευματικὰ κέντρα τῆς χώρας ἤρχισαν νὰ δίδωνται διαλέξεις περὶ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Βυζαντινῶν καὶ νὰ δημοσιεύωνται ἄρθρα περὶ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ. Πρόοδον εἰς τὴν ἐν Χιλῇ νεοελληνικὴν πνευματικὴν κίνησιν θὰ σημειώσῃ ἀσφκλῶς καὶ ὁ ἀκολουθήσας διορισμὸς τοῦ ἀγαπητοῦ μου μαθητοῦ κ. Χρίστου Κλαίρη Βασιλειάδου ὡς καθηγητοῦ εἰς τὸ Καθολικὸν Πανεπιστήμιον τοῦ Valparaíso.

Ἐρχομαι νῦν εἰς τὸν πρῶτον τόμον δημοσιευμάτων τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χιλῆς, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιχειρήσω νὰ παρουσιάσω διὰ βραχέων.

Τοῦ τόμου προτάσσεται ἐκτενὴς σχετικῶς εἰσαγωγή (Presentación), ὅπου ἐκτίθενται τὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Κέντρου μὲ μνείαν τῶν μέχρι τοῦδε ἐν Χιλῇ δημοσιευμάτων ἀναφερομένων εἰς Βυζαντινὰ καὶ Νεοελληνικὰ θέματα. Ἀκολουθεῖ σειρά πραγματειῶν, βιβλιοκρισιῶν καὶ εἰδήσεων περὶ τῆς διεθνοῦς κινήσεως διὰ τὰς Βυζαντινὰς καὶ Νεοελληνικὰς σπουδὰς.

Ἀκολουθοῦν αἱ ἐπιστημονικαὶ συνεργασίαι, ἐξ ὧν πρώτη ἡ πυκνὴ διατριβὴ τοῦ κ. Μαλλέρου ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Βυζάντιον καὶ ἡ σημασία του διὰ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν». Ὁ συγγραφεὺς ἀνπτύσσει τὰς ἠθικὰς, πολιτιστικὰς, πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς δυνάμεις τοῦ Βυζαντίου, τὰς ἐπεκτάσεις του καὶ τὴν ἐπιβολὴν του εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικὴν, τὴν ἀκτινοβολίαν του καὶ τὴν ἐμπορικὴν του δραστηριότητα μέχρις Ἰνδιῶν καὶ ὄλους ἐν γένει τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἐξησφάλισαν εἰς τὸ Βυζάντιον ὑπερχλιετῆ βίον. Τὴν ἐπιβλητι-

κὴν αὐτὴν ὑπερδύναμιν τοῦ τότε κόσμου διέβρωσαν μικρὸν κατὰ μικρὸν ὄχι μόνον οἱ βάρβαροι λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῆς Δύσεως, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν χειρότεροι τῶν βαρβάρων. Καὶ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Βυζάντιον ἐξηκολούθησε νὰ φωτίζῃ μὲ τὰς παραδόσεις τοῦ Ἀνατολῆν καὶ Δύσιν καὶ ὑπῆρξεν ἡ πνευματικὴ βᾶσις τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ χριστιανικὴ παρουσία καὶ ἐπίδρασις τοῦ Βυζαντίου ἐνέχει κοσμοϊστορικὴν σπουδαιότητα καὶ θέτει τὴν σφραγίδα εἰς μίαν περίοδον ὑψίστης σημασίας διὰ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν.

Ἐπισημασθέντος τοῦ ποιητῆς Καβάφης καὶ τὸ ἔργον του εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς συνεργασίας τοῦ καθηγητοῦ κ. M. Castillo : *Algunos aspectos de la poesia de Constantino Kavafis*. Πρόκειται περὶ κεφαλαίων τινῶν ἐκ τῆς μελέτης τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ δημοσιεύσῃ ὁ διαπρεπὴς Χιλιάνοδς καθηγητῆς μαζί μὲ πλήρη ἔκδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Καβάφης εἰς τὰς Πανεπιστημιακὰς ἐκδόσεις τοῦ Σαντιάγο τῆς Χιλῆς. Ὁφείλω νὰ ἐξάρω τὴν ἀριότητα, μεθ' ἧς ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται τὸ θέμα, τὴν ἀρίστην βιβλιογραφικὴν ἐνημερότητα. Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ προεικασωμεν ὅτι συντόμως θὰ ἔχωμεν ἐν Χιλῇ ἓν ἄριστον ἔργον περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ποιητοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅτε καὶ πρέπει τοῦτο νὰ κριθῇ δεόντως καὶ νὰ καταστῇ γνωστὸν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινόν. Συγκινητικὸν διὰ τοὺς Ἑλληνας εἶναι ὅτι διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν, ὁ καθηγητῆς M. Castillo μεταφράζει ἐμμέτρως ἰσπανιστὶ καὶ δημοσιεύει 24 ποιήματα τοῦ Καβάφης. Ἴδου οἱ δύο πρῶτοι στίχοι τῶν «Θερμοπυλῶν» :

Honor a aquellos que en su vida
se dieron por tarea custodiar Termópilas.

Ἀκολουθεῖ διατριβὴ ἄλλου διαπρεποῦς Χιλιάνοδς ἐπιστήμονος, τοῦ καθηγητοῦ κ. Héctor Herrera, ὑπὸ τὸν τίτλον : *Synésios de Cyrene, un critico del Imperio*. Πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοῦ «περὶ βασιλείας λόγου» ὃν ἐξεφώνησεν ὁ διάσημος φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς, μετέπειτα δὲ καὶ ἐπίσκοπος Πτολεμαῖδος, Συνέσιος ὁ Κυρηναῖος, ὅτε τὸ 399 ἠγήθη ἀποστολῆς τῆς Πενταπόλεως εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ἵνα ζητήσῃ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου μείωσιν τῆς φορολογίας. Ὁ καθηγητῆς H. Herrera ἀναλύει τὸν λόγον τοῦ Συνεσίου, ἐπιμένων εἰς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, ὅπου ὁ φιλόσοφος ἀναπτύσσει τὴν γνώμην του περὶ τοῦ ιδεώδους καὶ τελείου αὐτοκράτορος. Ὁ αὐτοκράτωρ εἶναι ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ, καθῆκόν του δὲ εἶναι νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς τὸν λαόν του ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν εὐτυχίαν. Ἔχει ἀνάγκην τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνάγκην εἰρήνης. Ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ιδεῶν τοῦ Συνεσίου δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν μίαν εἰκόνα τῆς κοινωνίας, ἣτις περιέβαλλε τὸν αὐτοκράτορα, τῶν κινδύνων ποὺ διέτρεχε τὸ κράτος ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως βαρβάρων εἰς τὸ στράτευμα κλπ.

Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ εἶπω ὅτι ὁ κ. Herrera δὲν εἶναι μόνον βυζαντινολόγος, ἀλλὰ καὶ δόκιμος νεοελληνιστής. Ἡ διδακτορικὴ του διατριβή, ἣτις εὐρίσκεται ὑπὸ ἔκδοσιν, φέρει τὸν τίτλον : *Antologia de la poesia neohelénica*, ἀποτελεῖ δὲ συγκινητικὸν μήνυμα διὰ τὸ ὅλοον ἐξαπλούμενον διεθνῶς ἐνδιαφέρον περὶ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα.

«Ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν» εἶναι ὁ τίτλος συντόμου πραγματείας τοῦ φίλου Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Πέτρου Χάρη. Ὁ διαπρεπὴς Ἑλληὴν λογοτέχνης προβαίνει εἰς θεώρησιν τῆς πορείας τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας τῆς τελευταίας πεντηκονταετίας. Ἐπισημαίνει δύο μεγάλους σταθμούς ἐξελίξεως, τὸν μέχρι τοῦ πολέμου τοῦ 1940 καὶ τὸν δεύτερον σταθμὸν τοῦ πολέμου 1940—1 καὶ τῆς συνεχείας. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον ἡ νέα γενεὰ τῶν λογοτεχνῶν προσπαθεῖ νὰ πλησιάσῃ τὴν Εὐρωπαϊκὴν λογοτεχνίαν χωρὶς νὰ ἀποκλείῃ τὰ παραδοσιακὰ στοιχεῖα τοῦ ἔθνικοῦ πνευματικοῦ βίου. Κατὰ τὴν δευτέραν κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀγῶνος. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς τῶν τελευταίων ἐτῶν εἶναι ἡ μεταπολεμικὴ ἀγωνία, κύριον δὲ θέμα τῆς ἑλληνικῆς, ὅπως ἄλλωστε καὶ τῆς ξένης λογοτεχνίας, εἶναι ἡ ἐπιθυμία δι' ἐλευθερίαν καὶ εἰρήνην.

Τὸ μέρος τῶν διατριβῶν τοῦ τόμου κλείει ἄρθρον τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος καὶ μορφωτικοῦ ἀκολούθου τῆς ἐν Χιλῇ πρεσβείας μας κ. Γαβριὴλ Μουστάκη, ὑπὸ τὸν τίτλον : «Διονύσιος Σολωμός, ὁ ἔθνικὸς ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος». Ὁ λόγιος ὁμογενὴς ἐκθέτει μὲ σαφήνειαν τὰ τοῦ βίου καὶ τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας τοῦ ἔθνικοῦ ποιητοῦ καὶ μεταφράζει χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου του εἰς τὴν ἰσπανικὴν μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν. Ἴδου τὸ ἐπίγραμμα τῶν Ψαρῶν :

Sobre la tierra carbonizada de Psara
la gloria vaga sola
pensando en sus guerreros - héroes,
llevando una guirnalda sobre su pelo
hecha de unas cuantas hierbas
dejadas sobre la desolada tierra

Καὶ ἡ πρώτη στροφή τοῦ ἔθνικοῦ ὕμνου :

Te conozco por el filo
terrible de la espada.
Te conozco por la mirada
que con fuerza mide la tierra.
De los huesos sacada
sagrados de los helenos,
y como antes valerosa
salve, oh, salve, libertad !

Τέλος τὸν ὠραῖον τόμον κλείουν βιβλιοκρισίαι ἑλληνικῶν καὶ ξένων ἔργων περὶ Ἑλλάδος καὶ εἰδήσεις περὶ τῶν διεθνῶν ἐταιρειῶν βυζαντινῶν σπουδῶν καὶ τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον κέντρων βυζαντινῶν καὶ νεοελληνικῶν σπουδῶν.

Τὸ Κέντρον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χιλῆς καὶ τὸ Κέντρον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βαρκελώνας, προσφάτως ἰδρυθέντα ἀμφοτέρω, εἶναι τὰ μόνω ἐρευνητὰ τὴν Βυζαντινὴν καὶ Νεοελληνικὴν ἐπιστήμην μεταξὺ τοῦ ἰσπανοφώνου κόσμου. Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ χαιρετισθῇ μὲ ἐνθουσιασμὸν ἡ ἑναρξίς τῆς δραστηριότητός των.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ